

Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2024-2028

Våge å se – tørre å spørre

TEMA: Forebygging	Versjon: 1	Godkjent dato:	Revisjon dato:
Utarbeidet av: GKS	Dato	Sign.:	Sign.:

Innhold

1.0	Innledning.....	2
1.1	Bakgrunn	2
1.2	Handlingsplanens formål.....	2
1.3	Kommunens ansvar – forankring i lovverk.....	2
2.0	Ulike former for vold	3
2.1	Vold.....	3
2.2	Vold i nære relasjoner	3
3.0	Omfang av vold i nære relasjoner	4
3.1	Nasjonalt omfang	4
3.2	Lokalt omfang	5
4.0	Risikofaktorer	5
4.1	Tidligere vold	5
4.2	Andre risikofaktorer	5
5.0	Utsatte grupper	6
5.1	Barn og unge.....	6
5.2	Mennesker med funksjonsnedsettelse	6
5.3	Mennesker med rus- og psykiske problemer og lidelser	6
5.4	Mennesker med innvandrere- og flyktningbakgrunn	6
5.5	Vold mot eldre	7
	Konsekvenser av vold	7
6.0	Lovregulerte rettigheter og plikter.....	7
6.1	Taushetsplikt	7
6.2	Avvergingsplikt	7
6.3	Opplysningsplikt	7
6.4	Opplysningsrett	8
7.0	Kompetanse og opplæring	8
7.0	Tjenester.....	9
7.1	Lokalt	9
7.3	Nasjonale hjelpetilbud:	10
8.0	Forebygging av vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep	10
	Hvilke tiltak har vi pr i dag, delt i tre	11
9.0	Hvilke tiltak har vi behov for fremover	17
10.	Rullering av plan	18

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn

Regjeringen har siden 2007 anbefalt kommunene å utarbeide kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner. Hensikten med handlingsplanene er å systematisere og koordinere kommunenes arbeid med vold i nære relasjoner. (Kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner: Hvordan brukes de og til hvilken nytte? - NKVTS)

Vegårshei kommune har ikke hatt handlingsplan mot vold i nære relasjoner tidligere. Planarbeidet er med på å se hvem som gjør hva knyttet til temaet, hvilke tiltak som finnes og hvilke behov som finnes fremover.

Handlingsplan mot vold i nære relasjoner må sees i sammenheng med flere av kommunens eksisterende planer. Disse planene er Vegårshei kommune sin kommuneplan, samfunnsdelen, Plan for psykisk helse og rus, Plan for å forbygge omsorgssvikt og atferdsvansker, folkehelseplanen, Handlingsplan for å forebygge selvmord, boligsosial handlingsplan samt beredskapsplan mot vold og trusler i skolen.

Planen er utarbeidet med innspill fra NAV Øst i Agder, barneverntjenesten Øst i Agder, politiet, Østre Agder krisesenter, seksjonsleder og andre ansatte i kommunen.

Planer har vært på høring hos kommunenes ledergruppe, ungdomsrådet, foreldreutvalg for skole og barnehage, hovedtillitsvalgte i Vegårshei kommune, Oppvekstforum, Vegårshei frivilligsentral, råd for personer med funksjonsnedsettelse og eldreråd.

1.2 Handlingsplanens formål

- Øke fokus på vold i nære relasjoner som en folkehelseutfordring
- Forebygge vold i nære relasjoner gjennom tidlig innsats
- Heve kompetansen blant ansatte i Vegårshei kommune på å avdekke vold
- Sikre gode rutiner gjennom konkrete tiltak
- Gi ansatte og innbygger i kommunen oversikt over hvor man kan få hjelp
- Bidra til at kommunes innbyggere får større innsikt i temaet

1.3 Kommunens ansvar – forankring i lovverk

Det er flere lovverk som sier noe om kommunens ansvar på flere områder som kan sees i sammenheng med vold i nære relasjoner: lov om sosiale tjenester, lov om helsepersonell, lov om barneverntjenester, lov om folkehelsearbeid. Krisesenterlova beskriver kommunens plikt til å sørge for individuell tilrettelegging av tilbudet til den voldsutsatte. Formålet med loven er «å sikre eit godt og heilskapleg krisesentertilbod til kvinner, menn og barn som er utsette for vald eller truslar om vald i nære relasjonar». Helse- og omsorgstjenesteloven (2011) paragraf 3 omhandler kommunens ansvar for å forebygge, avdekke og avverge vold og seksuelle overgrep: Kommunen skal ha særlig oppmerksomhet rettet mot at pasienter og brukere kan være utsatt for, eller kan stå i fare for å bli utsatt for, vold eller seksuelle overgrep. Kommunen skal legge til rette for at helse- og omsorgstjenesten blir i stand til å forebygge, avdekke og avverge vold og seksuelle overgrep.

2.0 Ulike former for vold

2.1 Vold

Verdens helseorganisasjon, WHO, definerer vold som «forsettlig bruk av, eller trussel om, fysisk makt eller tvang, rettet mot en selv, andre enkeltpersoner, eller en gruppe. For å regnes som vold må handlingen resultere i, eller ha høy sannsynlighet for å resultere i død, fysisk eller psykisk skade, eller mangelfull utvikling.» WHO's voldsdefinisjon omfatter seksuelle og psykologiske overgrep, og mangel på handling; omsorgssvikt.

Per Isdal definerer vold som: «Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil.» (Hva er vold? Definisjoner - Dinutvei.no)

2.2 Vold i nære relasjoner

I følge NKVTS (Nasjonal kunnskapssenter om vold og traumatisk stress) omfatter vold i nære relasjoner omfatter ulike former for vold og overgrep mellom nåværende og tidligere familiemedlemmer, og den omfatter også barn som er vitne til volden. Negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse faller også inn under begrepet.

Fysisk vold

Fysisk vold er all vold som innebærer fysisk kontakt – spark, slag, lugging, biting, kloring, fastholding, risting, dytting og kvelertak. Innesperring og isolasjon er også former for fysisk vold.

Psykisk vold

Psykisk vold er når noen bruker stemme, kroppsspråk og ord på en måte som nedvurderer, krenker, skader, truer og kontrollerer andre. Å være likegyldig til andre er også psykisk vold.

Seksuell vold

Seksuell vold omfatter alle former for seksuelle krenkelser.

Latent vold

Volden «ligger i lufta». De som utsettes for vold frykter ofte at volden skal gjenta seg og gjør det de kan for å unngå ny vold.

Negativ sosial kontroll

Med negativ sosial kontroll menes bruk av ulike former for overvåking, press, trusler og tvang for å sikre at den enkelte lever i tråd med familiens eller gruppens normer og verdier.

Tvangsekteskap

Det kalles tvangsekteskap når minst én av ektefellene ikke har hatt mulighet til å forbli ugift eller selv å velge partner og har samtykket til ekteskap etter sterkt press, trusler eller annen psykisk eller fysisk vold.

Kjønnslemlestelse

Kjønnslemlestelse er en fellesbetegnelse på ulike typer inngrep på jenter og kvinners ytre kjønnsdeler som utføres av kulturelle årsaker og uten medisinsk grunn

Omsorgssvikt

Med omsorgssvikt menes mangel på handlinger eller feilaktige handlinger ved omsorg for barn og unge samt pleietrengende voksne. Fysiske behov og behov for stimulering, oppfølging og beskyttelse blir derved ikke ivaretatt.

Materiell vold

Materiell vold er når noen knuser, ødelegger og kaster gjenstander, slår i vegger, dører og lignende handlinger.

Økonomisk vold

Økonomisk vold er når noen tiltvinger seg kontroll over andre ved at den andre nektes å ha kontroll over egen eller felles økonomi

Vold i oppdragelsesøyemed

Med vold i oppdragelsesøyemed eller oppdragervold menes fysisk og psykisk avstraffelse som ledd i oppdragelsen av barn og unge.

Strukturell vold

Med strukturell vold menes politiske, økonomiske, juridiske og kulturelle forhold som opprettholder ulikhet og urettferdighet og derigjennom undertrykker og skader mennesker.

Digital vold

Digital vold er mer en arena for å utøve vold framfor en egen form for vold, og omfatter mange av de ovennevnte formene for vold og overgrep. Det kan dreie seg om trusler og trakassering via meldinger, overvåking og kontroll via mobiltelefon eller sosiale medier, eller stygge meldinger postet på nett.

(Ulike former for vold - Dinutvei.no)

3.0 Omfang av vold i nære relasjoner

3.1 Nasjonalt omfang

I følge NKVTS ser forekomsten av vold i Norge ut til å ha forandret seg lite fra slutten av 1980-tallet og frem til i dag. Fem prosent av den norske befolkningen, like mange kvinner og menn, oppgir at de noen gang i oppveksten har blitt utsatt for alvorlig vold fra foreldre. Over 20 prosent av kvinnene og nesten åtte prosent av mennene oppgir at de har vært utsatt for et seksuelt overgrep før de fylte 18 år.

Nesten en tredjedel av befolkningen, 22 prosent av kvinnene og 44 prosent av mennene, oppgir at de har vært utsatt for alvorlig vold etter at de fylte 18 år. Ni prosent av kvinnene og litt under to prosent av mennene har blitt voldtatt i løpet av livet.

Litt over ni prosent av kvinnene og i underkant av to prosent av mennene oppgir at de har vært utsatt for alvorlig fysisk vold fra partner. Kvinnene frykter i større grad enn menn å bli skadet eller drept. Nær fire prosent av kvinnene oppgir at de har blitt voldtatt av partner. For menn var det nær null som oppgir at de har blitt voldtatt av partner. Like mange kvinner og menn oppgir at de har opplevd mindre alvorlig fysisk vold fra en partner. De utsatte kvinnene oppgir imidlertid flere tilfeller av vold enn det menn rapporterte.

3.2 Lokalt omfang

Politiet har årlig saker knyttet til vold/mishandling i nære relasjoner og kroppskrenkelse. Tallene er lave, men stabile de siste årene.

Barneverntjenesten Øst i Agder har saker knyttet til vold i nære relasjoner, men tallene er også her små og dermed for sensitive til å ta med i planen.

Østre Agder krisesenter:

Vegårshei er en del av Østre Agder krisesenter. På grunn av små forhold og taushetsplikt finnes det ikke egne tall for innbygger fra Vegårshei kommune, men statistikken for Østre Agder krisesenter viser en betydelig økning i antall overnattingsdøgn for voksne. I 2022 var antall overnatting på 1406. I 2023 er antallet overnattingsdøgn voksne oppe i 2179. Når det gjelder dagsbesøk, så var tallet for kvinner 141 i 2022 mot 237 i 2023. Menn hadde tre dagsbesøk i 2022. I 2023 var tallet 20. Menn hadde seks enesamtaler i 2022, mot 19 enesamtaler i 2023. Krisesenteret hadde 111 innringere i 2022 mot 190 i 2023.

Ungdata 2022:

I ungdataundersøkelsen blir ungdomsskoleelevene spurt om en voksen i familien har slått dem med vilje, eller om de har satt sett/hørt en voksen i familien bli sparket/slått av en annen voksen i familien. Her svart totalt seks prosent ja. Tallene er små, men det viser at i hver klasse finnes det noen som lever i familier med vold i nære relasjoner.

I Plan for psykisk helse og rus 2024-2028 finnes flere lokale fakta fra oppvekstprofil, folkehelseprofil, Ungdata med mer.

4.0 Risikofaktorer

En rekke faktorer øker risikoen for å bli utsatt for vold. Risikofaktorer for alvorlig og mindre alvorlig vold fordeler seg ulikt i populasjonen, mellom barn, unge og voksne, og dette gjenspeiles i forskjellig forekomst innenfor ulike grupper. Noen risikofaktorer nevnes under.

4.1 Tidligere vold

En av de sterkeste risikofaktorene er å ha vært utsatt for vold tidligere. For eksempel har mennesker som har opplevd én type vold, ofte også opplevd andre typer vold (Thoresen, 2015; Mossige & Stefansen, 2016). Barn som har vært utsatt for vold, har høyere risiko for å oppleve vold også senere i livet; i ungdomstiden og voksen alder (Thoresen, 2015; Strøm, 2017). Dette gjelder både seksuelle overgrep og andre former for vold.

4.2 Andre risikofaktorer

Andre viktige risikofaktorer for å oppleve vold i voksen alder er å ha hatt rusproblemer, sosiale problemer, psykiske helseproblemer og å ha kjent voldsrelatert skam (Strøm, 2017, Aakvaag, 2018). I voksen alder forekommer fysisk vold og voldtekt oftere hos personer som opplever at de har dårlig økonomi (Thoresen, 2014). Levekårsproblemer, for eksempel arbeidsledighet, dårlig økonomi og avhengighet av ytelser, øker risikoen for partnervold (Haaland, 2005).

Rusproblemer og psykiske problemer hos foreldre øke risikoen for at barna opplever vold og seksuelle overgrep (Mossige & Dyb, 2009).

Risikoen for å bli utsatt for alvorlig fysisk vold fra egne foreldre henger sammen med familiens levekår. Innvandrerungdom, ungdom fra familier med dårlig råd og ungdom fra familier der mor eller far har rusproblemer hadde høyere risiko for å bli utsatt for fysisk vold fra foreldrene sammenlignet med andre ungdommer (Mossige & Stefansen, 2016).

Personer med samisk bakgrunn har høyere risiko for å bli utsatt for vold, både når det gjelder fysisk, psykisk og seksuell vold i barndommen. Det viser resultater fra den andre helse- og levekårsundersøkelsen (SAMINOR 2) som ble gjennomført i områder med samisk og norsk bosetting 2012-2014 (Eriksen, 2015). (Vold og seksuelle overgrep - FHI)

5.0 Utsatte grupper

Både livssituasjon og bakgrunn har betydning for utsatthet for vold, hvordan volden oppleves og ikke minst for muligheten til å komme seg ut av en relasjon preget av vold. Når volden kommer i tillegg til andre forhold som kan være med på å gjøre livssituasjonen vanskelig, blir enkelte grupper ekstra sårbare

5.1 Barn og unge

I dag vet vi at barn som opplever vold i hjemmet befinner seg i en uholdbar omsorgssituasjon, som innebærer en stor risiko for at de blir utrygge, og får redusert helse og livskvalitet også i voksen alder. Skadevirkningene av å leve i en familie der det forekommer vold mellom voksne tilsvarer det å bli direkte utsatt for vold. Det å oppleve vold i familien gir økt risiko for alvorlige psykiske og atferdsmessige problemer.

5.2 Mennesker med funksjonsnedsettelse

Personer med nedsatt funksjonsevne lever med større utsatthet for vold og overgrep enn andre borgere. En større andel med nedsatt funksjonsevne er avhengig av offentlige tjenester, assistanse og pleie. Slik avhengighet innebærer en betydelig maktforskjell og dermed også økt sårbarhet. Blant hovedgruppene av funksjonsnedsettelse finner vi bevegelseshemming, synshemming, utviklingshemming og sammensatte funksjonsnedsettelse

5.3 Mennesker med rus- og psykiske problemer og lidelser

Mennesker med rus- og/ eller psykiske problemer og lidelser kan i bestemte sammenhenger og særlig sårbare situasjoner være særlig utsatt for vold. Påførende til mennesker med rusproblemer kan også tenkes i større grad være utsatt for vold.

5.4 Mennesker med innvandrers- og flyktningbakgrunn

Innvandrers- og flyktningkvinner livssituasjon og posisjon i samfunnet kan gjøre dem ekstra sårbare. Mulighetene til språkopplæring, adgang til bolig, lønnet arbeid, trygderettigheter og hjelpetjenester kan være dårligere enn for øvrige kvinner i majoritetsbefolkningen (St. Meld.15). Sosial isolasjon og manglende sosial integrering som følge av dette kan øke risikoen for at volden får fortsette og tilta, uten at andre kan bidra til å stoppe den.

Kulturell betinget vold som oppdragervold og kjønnslemlestelse er særskilte fenomen for barn i enkelte minoritetsfamilier. Æresrelatert vold kan forekomme i alle kulturer, men er mer utbredt der hensynet til familien står over hensynet til individet og der familiens ære er knyttet opp mot at

kulturelle- og tradisjonelle normer skal overholdes for å opprettholde familiens omdømme i andres øyne.

5.5 Vold mot eldre

Vold mot eldre er en av de mest skjulte formene for vold. Problemet henger ofte sammen med familiekonflikter og utføres som oftest av en person den eldre kjenner, har tillit til og er avhengig av. Volden kan også forekomme av at en part i forholdet er i ferd med å bli dement, og dermed miste kognitive funksjoner personen tidligere hadde. Mange eldre opplever flere former for vold, som eksempelvis økonomisk og strukturell vold som forsømmelse.

Konsekvenser av vold

Vold i nære relasjoner kan være omfattende for utsatte og utsattes barn. De helsemessige konsekvensene kan være alvorlige og mulig livstruende. I tillegg til de åpenbare fysiske skadene volden kan medføre, er det klare sammenhenger mellom vold og fysisk og psykisk helse. Studier viser at seksuelle overgrep, fysisk mishandling og omsorgssvikt har større betydning for psykisk helse enn andre belastende hendelser. Helseproblemene øker jo flere hendelser en person opplever. Helsemessige konsekvenser av overgrep vil kunne påvirke negativt muligheten til utdanning og deltakelse i arbeidslivet både for voldsutsatte og voldsutsattes barn. (Definisjoner, utsatte grupper og konsekvenser - Porsgrunn kommune)

6.0 Lovregulerte rettigheter og plikter

6.1 Taushetsplikt

Taushetsplikt kan defineres som at noen har plikt til å hindre at bestemte opplysninger kommer til andre enn dem som skal ha opplysningene. Taushetsplikt innebærer både en plikt til å la være å dele opplysninger, og til å behandle opplysningene på forsvarlig måte, slik at man hindrer at uvedkommende får tilgang til dem. Det har ingen betydning hvilken form opplysningene har, eller om man selv har fått dem muntlig eller skriftlig. (Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt i forvaltningen – en veileder - regjeringen.no)

6.2 Avvergingsplikt

Ved enkelte former for vold og overgrep har vi en lovpålagt plikt til å søke å avverge. Plikten er beskrevet i straffelovens § 196 og utløses idet man får kunnskap om at handlingen vil skje, eller tror at det er mest sannsynlig at handlingen vil skje. Avvergingsplikten gjelder for alle, både for dem som jobber med mennesker og har taushetsplikt og for privatpersoner. (Avvergingsplikten - plikt.no)

6.3 Opplysningsplikt

Helsepersonell skal, uten hinder av taushetsplikt, og på eget initiativ umiddelbart melde fra til barneverntjenesten:

- Når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt,
- Når det er grunn til å tro at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling, eller at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring,

- Når et barn viser alvorlige atferdsvansker i form av alvorlig eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmidler eller en annen form for utpreget normløs atferd,
- Når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel.

(Opplysningsplikt - Helsedirektoratet)

6.4 Opplysningsrett

Helsepersonelloven § 23.4, derimot, gir opplysningsrett, men ikke plikt: Det er helsepersonellet selv som etter en interesseavveining avgjør om opplysninger skal utleveres eller ikke. Det prinsipielt viktige Retten kan ikke overprøve helsepersonelllets vurdering om å ikke gi taushetsbelagte opplysninger videre. (Taushetsplikt, opplysningsrett og avvergingsplikt | Tidsskrift for Den norske legeforening (tidsskriftet.no))

7.0 Kompetanse og opplæring

Det er et ledelsesansvar å sørge for at ansatte i kommunen har tilstrekkelig kompetanse i forhold til vold i nære relasjoner.

Det finnes nettbasert opplæring samt ulike nettressurser. I tillegg er det mulig å bruke fagdager, personalemøter og lignende til kompetanseheving på området.

KS har et grunnkurs i vold i nære relasjoner som passer for kommunalt ansatte uavhengig av hvilken tjeneste man jobber i.

[Oslo VINR: Kursets forside \(kslaring.no\)](https://www.ks.no/kurs/kursets-forside)

Andre nyttig nettressurser kan være:

- [dinutvei.no](https://www.dinutvei.no)
- [voldsveileder.nkvts.no](https://www.voldsveileder.nkvts.no)
- [TryggEst.no](https://www.tryggest.no)
- [vernforeldre.no](https://www.vernforeldre.no)
- [rettentil.no](https://www.rettentil.no)
- [Menneskertilsalgs.no](https://www.menneskertilsalgs.no)
- [rusogvold.no](https://www.rusogvold.no)
- [snakkemedbarn.no](https://www.snakkemedbarn.no)
- [Seksuellatferd.no](https://www.seksuellatferd.no)

SAMOT sin nettside «Samhandling mot vold og overgrep mot barn og unge» er en nettressurs for studenter på profesjonsutdanninger som skal arbeide med barn og unge. Denne nettsiden er også nyttig for kommunalt ansatte.

[samot –](https://www.samot.no)

7.0 Tjenester

7.1 Lokalt

I kommunen kan ansatte i mange tjenester møte innbyggere som er utsatt for vold. I oversikten over tiltak nevnes ulike tjenester. Kontaktinformasjon til disse ligger på kommunen hjemmeside. Det er ikke definert en hovedkontaktperson for vold i nære relasjoner i kommunen.

[Vegårshei kommune](#)

I tillegg til de kommunale tjenestene finnes det interkommunale tjenester som kan møte mennesker som er utsatt for vold, eller som kommunalt ansatte kan kontakte.

NAV Øst i Agder:

[Nav Øst i Agder - nav.no](http://nav.no)

Barneverntjenesten Øst i Agder:

[Barneverntjenesten Øst i Agder - Gjerstad kommune](#)

PPT – Pedagogisk psykologisk tjeneste:

[PPT - Risør kommune](#)

Legevakten i Arendal:

[Legevakten i Arendal](#)

Østre Agder krisesenter:

[Østre Agder krisesenter](#)

Ut over de kommunale og interkommunale tjenestene finnes det andre regionale tjenester som også kommer i kontakt med innbyggere i forbindelse med vold, eller som kan kontaktes.

Politiet:

[Agder politidistrikt - Politiet.no](http://politiet.no)

Vegårshei tannklinikk:

[Vegårshei tannklinikk - Agder fylkeskommune](#)

Familievernkontoret:

[Familievernkontoret i Arendal](#)

NOK Agder – Lavterskel hjelpetilbud og fagressurs om seksuelle overgrep

[Nok. Agder – Ingen skal bli utsatt for seksuelle overgrep](#)

Statens barnehus:

[Hjem | Statens Barnehus](#)

Overgrepsmottaket i Agder:

[Hvor er overgrepsmottaket i Kristiansand? - Overgrep.no](http://Hvor%20er%20overgrepsmottaket%20i%20Kristiansand%3F-%20Overgrep.no)

Konfliktrådet:

[Konfliktrådet Agder](http://Konfliktradet.Agder)

7.3 Nasjonale hjelpetilbud:

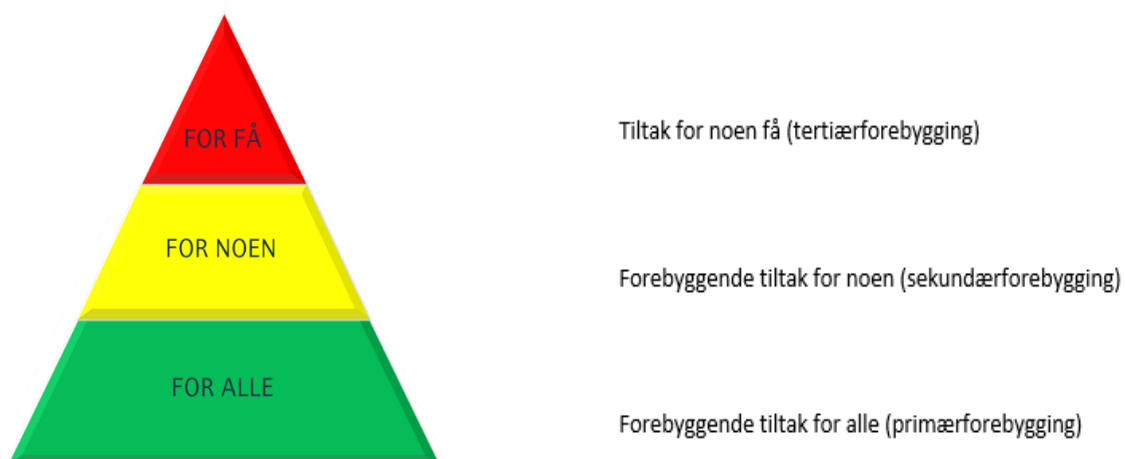
- Alarmtelefonen for barn og unge 116 111
- Stine Sofies Stiftelse 37 29 40 90
- Vold og overgrepslinjen: 116 006
- Vern for eldre: 80030196
- Støttesenter for kriminalitetsutsatt; 80040008
- Hjelpetelefon for seksuelt misbrukte; 80057000
- Politiets nettsider: [Voldtekt og seksuelle overgrep - Politiet.no](http://Voldtekt%20og%20seksuelle%20overgrep-%20Politiet.no)
- Politiets nettsider: [Er du utsatt for vold? - Politiet.no](http://Er%20du%20utsatt%20for%20vold%3F-%20Politiet.no)
- Nasjonal veileder vold og overgrep: Dinutvei.no | [Nasjonal veiviser ved vold og overgrep](http://Nasjonal%20veiviser%20ved%20vold%20og%20overgrep)

8.0 Forebygging av vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep

Forebygging er en betegnelse på tenkning og tiltak som spenner vidt fra forsøk på å eliminere eller begrense en uønsket utvikling til tiltak som fremmer livskvalitet og mestring.

(forebygging.no)

Voldsforebygging bør ses i et samfunnsperspektiv. I Norden har man valgt å gjøre vellykkede investeringer i universelle tiltak som antakelig har medført lave tall i voldsstatistikken (Gilbert, 2012).

Primærforebygging:

Begrepet brukes om det generelle forebyggende arbeidet. Innsatsen rettes mot alle og skal hindre at problemer eller negativ utvikling oppstår.

Det er vanskelig å måle om et tiltak har betydning for forekomst av vold og overgrep, men noen tiltak, som begrensnings av skjenketider og programmer mot overgrep på skole og universitet, har fått noe støtte (Livingston, 2011; Walsh, 2015; Jouriles, 2016). Lite barnefattigdom og universell støtte til foreldre har sannsynligvis medført lavere forekomst av vold mot barn i nordiske land sammenliknet med andre land, eksempelvis USA (Gilbert, 2012)

Sekundærforebygging:

Innsats som retter seg mot grupper hvor det finnes høy risiko for at vansker kan oppstå eller hvor det er tendenser til vansker. I denne sammenheng vil det være grupper som har en høyere risiko for å utøve eller bli utsatt for vold.

Tertiærforebygging:

Innsats som forsøker å hindre, snu eller begrense konsekvenser av et etablert problem eller negativ utvikling som har oppstått. Problemet er identifisert.

Det er mulig å forebygge mange av helsekonsekvensene av voldsopplevelser. Det viktigste er å avdekke vold tidlig, slik at man kan hjelpe personen ut av voldssituasjonen og gi adekvat behandling og oppfølging. Å behandle eventuelle psykiske og somatiske plager før plagene er blitt kroniske øker sjansen for et godt behandlingsresultat. Sosiale tiltak, både knyttet til arbeidsliv og sosiale relasjoner, kan være viktige. Når vold i parforhold avdekkes, er det svært viktig med kartlegging og tiltak rundt barna (ISTSS, 2019). (Vold og seksuelle overgrep - FHI)

(Forebyggende innsats for barn og unge, Rundskriv Ø – 16/2018)

Hvilke tiltak har vi pr i dag

Forebyggende tiltak i Vegårshei kommune fordelt etter tiltakspyramiden:

Primærforebyggende tiltak:

I skolen finnes det mange primær- og sekundærforebyggende tiltak i skole og barnehage rettet mot språkferdigheter. Disse kan også sees som forebyggende mot vold på grunn av gode språkferdigheter øker mulighet for utdanning og jobb. Disse tiltakene er ikke tatt med her, men det vises til «plan for å forebygge omsorgssvikt og atferdsvansker»

Fritidsaktiviteter og lavterskeltilbud for alle er også primærforebyggende, disse tas ikke med her, men det vises igjen til «plan for å forebygge omsorgssvikt og atferdsvansker». Det vises også til Plan for psykisk helse og rus.

Tiltak	Kort beskrivelse	Ansvar
Barnehage		
SMART	Opplegg rettet mot å styrke sosial kompetanse.	Alle ansatte i barnehagene
Stine Sofie - Barnehagepakke	Pedagogisk opplegg rettet mot barn for å forebygge vold og overgrep	Pedagogiske ledere i barnehagene
Alle med	Observasjonsmaterieell aldersadekvat utvikling/mestring	Pedagogisk leder
Minos	Handlingsplan for flerkulturelle barn og familier (veileder)	Styrer/pedagogisk leder
Overgangsmøte barnehage/skole	Sikre at overgang fra barnehage til skole blir god, og at det legges til rette for at barnets behov ivaretas	Styrere/rektor/SFO-leder
Barnesamtaler	Individuelle (systematiske) samtaler med alle barn fra 3 år	Pedagoger og fagarbeidere i barnehagene
Oppstartsamtale/ foreldresamtale	Samtale med foreldre før barnet begynner i barnehagen og videre tilbud to ganger i året. Utvidet tilbud til flerspråklige	Pedagogisk leder
Opplæring/ kompetanseheving	Årlig (januar) personalmøte med gjennomgang av rutiner melding og oppfølging av vold mot barn	Styrer
Foreldreveiledning	Tilbud om individuell foreldreveiledning til alle foresatte i kommunal barnehage	Oppsøkende team
Skole		
SMART	Opplegg rettet mot å styrke sosial kompetanse. Brukes 1.-4.trinn	Rektor
LINK	Undervisningsopplegg knyttet til livsmestring. Brukes 5. til 7. trinn.	Rektor
Jeg vet	Undervisningsopplegg om mobbing, vold, overgrep og barns rettigheter	Kontaktlærer/ Helsepsykiater
Minos	Handlingsplan for flerkulturelle barn og familier (veileder og konkrete skjema)	Rektor/ kontaktlærer
Dele = delta	Undervisningsopplegg utviklet av Kripos for å forebygge deling av voldsvideoer. Gjennomføres i 8. trinn.	Politikontakt
Rus, vold, snitching, holdninger	Opplegg fra politiet i 9. trinn, med foreldremøte.	Politikontakt
Verdensdagen for psykisk helse	Opplegg i forbindelse med Verdensdagen for psykisk helse i 10.trinn	Psykisk helse og rus og Skolehelsetjenesten
Temakvelder/ Tematimer i skolen/ foreldremøter	Temakvelder/tematimer i skolen om søvn, nettvett, telefonbruk mm	Sektorleder Oppvekst, FAU, SLT
Elevsamtaler	Individuelle (systematiske) samtaler med alle elever fra 1. til 10. trinn, to ganger årlig	Kontaktlærer
Utviklingssamtaler	Systematiske samtaler med alle elever og foresatte fra 1. til 10. trinn, to ganger årlig	Kontaktlærer
Uke 6	Seksualitetsundervisning i ungdomskolen	Skolehelsetjenesten og Oppsøkende team

	Helse	
Kartlegging jordmor	Jordmor kartlegger alle gravide i forhold til rus, psykisk helse, vold og andre foreldreskapsutfordringer.	Jordmor
10 smart tips til alle småbarnsforeldre	Hefte og app fra Stine Sofie stiftelsen. Til alle gravide.	Jordmor
Se barnet ditt snakke til deg	Hefte fra RBUP (Regionsenter for barn og unges psykiske helse). Til alle gravide.	Jordmor
Helsestasjon	Samtaler rundt tema i helsestasjonsprogrammet	Helsesykepleier
Skolehelsetjenesten 1. til 10. trinn	Råd og veiledning for å fremme fysisk og psykisk helse	Helsesykepleier
Barselgruppe	Helsesykepleier samler til oppstart av barselgruppe, deretter drives de av deltagere.	Helsesykepleier
Helsestasjon for ungdom	Råd og veiledning, noen å snakke med. Hjelp og rådgivning i forhold til prevensjon.	Helsesykepleier/ Jordmor
Godt begynt	Strukturert digitalt kartleggingsverktøy med spørsmål om helse til foresatte med barn på to år og første klasse, samt ungdom i 8. trinn. Svar brukes som utgangspunkt for helsesamtale (på vent pr mai 2024)	Helsesykepleier
Helsesamtale med helsesykepleier	Systematisk samtale med alle på 1. og 8. trinn. I 1. trinn er foresatte med på samtale. Med lege 1. trinn.	Helsesykepleier
ICPD - International Child Development Programme	ICDP er et helsefremmende og forebyggende program som har som mål å styrke omsorgen og oppveksten for barn og unge. Det retter seg mot omsorgsgivere og skal styrke deres omsorgskompetanse (foreldreveiledning i gruppe). Tilbys via helsestasjonen.	Sektorleder Helse og mestring Veiledere ICDP
	Barnehage/skole/helse	
«Å ta opp uro»	Metodikk for å ta opp subjektiv uro rundt barn, unge, foreldre tidlig med den det gjelder.	Ledelse Helse og mestring og Oppvekst
«Adferd som utfordrer»	Opplæring av ansatte med fokus på økt trygghet og mestring i møte med utfordrende atferd.	Ledelse Helse og mestring og Oppvekst

Sekundærforebyggende tiltak:

Tiltak	Kort beskrivelse	Ansvar
Redusert betaling barnehage/SFO	Behovsprøvd mulighet for redusert betaling barnehage og SFO.	Sektorleder Oppvekst
Ressursteam for barnehage	Tverrfaglig drøftingsmøter	Spesialpedagogisk koordinator barnehage
Ressursteam for skole	Tverrfaglig drøftingsmøter	Spesialpedagogisk koordinator skole
Spesialpedagogisk hjelp (PPT)	Kartlegging og vurdering av rett/ikke rett til spesialpedagogisk hjelp/undervisning, og anbefaling av tiltak	Spesialpedagogisk koordinator barnehage og skole, og pedagogisk psykologisk rådgiver
Veiledning fra PPT	Veiledning til spesialpedagoger i barnehage en time pr måned	Spesialpedagogisk koordinator barnehage og pedagogisk psykologisk rådgiver
ABUP, Drop-in	Tilbud om en times veiledning fra psykolog ved ABUP til foresatt/barn sammen med ansatte i kommunen	Helsesykepleier
EPDS (Edinburgh postnatal depresjonsskår)	Kartleggingsskjema for depresjon som brukes på indikasjon av jordmor og helsesykepleier	Jordmor og helsesykepleier
Barn som pårørende	Kommunen har kontaktperson mellom Sørlandet sykehus og kommune for barn som har foresatte eller søsken som er i behandling.	Helsesykepleier 0-5 år
Sammen på vei	Sammen på vei er et intensivt oppfølgingsprogram som retter seg mot førstegangs fødende med sammensatte utfordringer. Oppfølgingen av foreldrene består av jevnlig hjemmebesøk av en familiesykepleier fra så tidlig som mulig i graviditeten (uke 12) frem til barnet fyller to år.	Jordmor kontaktperson
Samtale jordmor	Gravide som har vært utsatt for vold tidligere får samtaler og henvises eventuelt videre. Ved pågående vold egne rutiner.	Jordmor
Fastlege	Hvis det avdekkes vold, følger fastlege dette opp enten med henvisning til rett instans eller videre oppfølging hos fastlegen.	Fastlege
ICDP foreldreveiledning	ICDP er et helsefremmende og forebyggende program som har som mål å styrke omsorgen og oppveksten for barn og unge. Det retter seg mot omsorgsgivere og skal styrke deres omsorgskompetanse (foreldreveiledning i gruppe). Obligatorisk	Helsesykepleier og ICDP veiledere sammen med seksjonsleder Friskhet og mestring

	del av introduksjonsprogrammet for bosatte flyktninger.	
Familiekoordinator	Tilbud til familier med vedvarende lav inntekt. Koordinatoren jobber sammen med familien for å bedre helsen og den økonomiske situasjonen, og sikre akseptable boforhold og et stabilt oppvekstmiljø.	NAV Øst i Agder
Kartleggingssamtale	Ansatte i Psykisk helse og rus spør alle nye brukere om de har vært utsatt for vold, eller utøvd vold.	Ansatte i Psykisk helse og rus
Oppfølging NAV	Gjennom oppfølgingsarbeid som økonomisk støtte, råd og veiledning, arbeidsutprøving, oppfølging av sykemeldte og karriereveiledning. NAV har egen beskrivelse/rutine ved oppfølging av personer som er utsatt for vold i nære relasjoner.	NAV kommunale tjenester
Bostøtte	Statlig behovsprøvd støtteordning for personer med lav inntekt.	Saksbehandler Husbankens virkemidler
Startlån	Vanskeligstilte på boligmarkedet skal få mulighet til å kjøpe egen bolig. Barnefamilier skal prioriteres.	Saksbehandler Husbankens virkemidler

Tærtiærforebyggende tiltak:

Tiltak	Kort beskrivelse	Ansvar
Individuell oppfølging sosiallærer	Oppfølging i form av samtale. Kan også være sekundærforebyggende	Sosiallærer
Individuell oppfølging helsesykepleier	Oppfølging i form av samtale. Kan også være sekundærforebyggende	Helsesykepleier
Individuell oppfølging Psykisk helse og rus	Oppfølging i form av samtale, veiledning og samarbeid med andre involverte.	Psykisk helse og rus
Fastlege	Hvis det avdekkes vold, følger fastlege dette opp enten med henvisning til rett instans eller videre oppfølging hos fastlegen.	Fastlege
Barnekoordinator	Kommunene skal tilby barnekoordinator til familier som har eller venter barn med alvorlig sykdom, skade eller nedsatt funksjonsevne, og der barnet har behov for langvarige og koordinerte helse- og omsorgstjenester.	Koordinerende team
Koordinator	En person som har ansvar for å koordinere og samordne det tverrfaglige samarbeidet.	Koordinerende team
Individuell plan	Verktøy for å sikre og koordinere fremdrift i det tverrfaglige tjenestetilbudet.	Koordinerende team
Ansvarsgruppe	Planlagte samarbeidsmøter hvor behov, ansvar og videre oppfølging er tema.	Koordinerende team
Tiltak fra barnevernet	MST, foreldreveiledning, avlastning, miljøterapeutisk oppfølging, tilsyn, familieråd og gratis barnehageplass/SFO,	Barneverntjenesten Øst i Agder
Avlastning	Tilbud til personer og familier med særlig tyngende omsorgsarbeid.	Koordinerende team
Støttekontakt	Tilbud til personer som trenger ekstra støtte og oppfølging for aktivitet i fritiden	Koordinerende team
Østre Agder krisesenter	Krisesenteret er et tilbud til den som er utsatt for vold eller overgrep fra en partner, familie eller andre i et nært forhold til. Sentrene tilbyr beskyttelse, sikkerhet, råd og veiledning til kvinner, menn og barn.	Østre Agder krisesenter

9.0 Hvilke tiltak har vi behov for fremover

Tiltak	Kort beskrivelse	Ansvar
	Helse og mestring	
Rutine kartlegging	Behov for gjennomgang av kartleggingsrutine ved mottak av nye brukere til tjenestene innenfor pleie og omsorg og mennesker med nedsatt funksjonsevne.	Ledelse i Helse og mestring
	Oppvekst	
Foreldremøter	Bruke foreldremøter i skole og barnehage til informasjon om vold i nære relasjoner for eksempel besøk av barnevernstjenesten	Seksjonsledere
	Felles Vegårshei kommune	
Rutine	Behov for å vurdere om det bør lages en felles rutine for håndtering av vold mot ansatte	Ledergruppe
Rutine	Behov for å vurdere om det skal lages en felles rutine med utgangspunkt i tiltakskort for håndtering av møte med voldsutsatte	Ledergruppe
Årshjul	Tema «vold i nære relasjoner» sette inn i årshjul i de ulike tjenestene i helse og i skolen, barnehagen har dette, og kan brukes som eksempel	Seksjonsledere
ATV – alternativ til vold	Vegårshei kommune har pr i dag ikke samarbeidsavtale med ATV. Det anbefales at dette prioriteres.	Ledergruppe
Kompetanseheving	Behov for økt kunnskap om vold i nære relasjoner. Det kan benyttes digitalt kurs gjennom KS læring eller holdes fagdager. Barnehagen benytter Stine Sofie stiftelse materiell.	Seksjonsledere
Implementering av handlingsplan	Informasjon og gjennomgang av plan og tiltakskort på personalmøter	Seksjonsleder
Kontaktperson/koordinator i kommunen	Det bør avklares om det skal være en kontaktperson for «vold i nære relasjoner» i kommunen. Det finnes mulighet for å bli med i Tryggest, men pr januar 2025 er det vurdert av ledergruppe i helse at man ikke benytter dette.	Ledergruppe Helse og mestring
Hjemmeside	Legge ut informasjon om vold i nære relasjoner på kommunens hjemmeside	Uavklart

ATV – alternativ til vold: Alternativ til Vold er et behandlingstilbud til voksne som utøver vold, og voksne og barn som lever med vold i familien eller har vært utsatt for vold. I tillegg er ATV et kompetansesenter.

Tryggest: Tryggest er en modell utviklet av Bufdir (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet) for å hjelpe kommunene til å ivareta risikoutsatte voksne innbyggere. Den skal bidra til å forebygge, avdekke og håndtere vold og overgrep mot denne gruppen.

10. Rullering av plan

Planen rullers høst 2028.

Administrativ evaluering av tiltak vår 2026

Referanser:

[Kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner: Hvordan brukes de og til hvilken nytte? - NKVTS](#)

[Lov om kommunale krisesentertilbud \(krisesenterlova\) - Lovdata](#)

[Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. \(helse- og omsorgstjenesteloven\) - Lovdata](#)

[Hva er vold? Definisjoner - Dinutvei.no](#)

[Hva er vold i nære relasjoner? – NKVTS – En veileder om vold i nære relasjoner](#)

[Ulike former for vold - Dinutvei.no](#)

[Vold og overgrep - NKVTS](#)

[Vold og seksuelle overgrep - FHI](#)

[Definisjoner, utsatte grupper og konsekvenser - Porsgrunn kommune](#)

[Vold og seksuelle overgrep - FHI](#)

[Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt i forvaltningen – en veileder - regjeringen.no](#)

[Avvergingsplikten - plikt.no](#)

[Opplysningsplikt - Helsedirektoratet](#)

[Taushetsplikt, opplysningsrett og avvergingsplikt | Tidsskrift for Den norske legeforening \(tidsskriftet.no\)](#)